

Apró közlemények. — Kleine Mitteilungen.

A *Petrocallis pyrenaica* R. Br. újabb termőhelyei a Magas Tátrában. — Neue Standorte der *Petrocallis pyrenaica* R. Br. in der Hohen Tatra.

Ezzel a kis Cruciferával NYÁRÁDY E. GY. barátom ismertetett meg a Magas Tátrában, s most, hogy a *Molendoa*-k termőhelyei pontos megállapítása céljából a Bélai Mész-havasok H t. Fleischbänke csúcsa szikláit ismét átkutattam, a csúcs alatt, egy Ny-nak néző sziklafalon 2000 m t. sz. f. m.-ban leltem meg elvirágzó félben levő példában e növénykét 1911 VII. 28-án: továbbá gyűjtöttem a «Vordere Fleischbänke» első csúcsa alatt sziklafalon 1890 m. m.-ban, valamint a Stierberg «Apostel» alatti szikláin 1750 m t. sz. f. m. 1911 VIII. 14-én.

Mit dieser kleinen Crucifere hat mich mein Freund E. GY. NYÁRÁDY in der H.-Tátra bekannt gemacht. Als ich die Felsenwände der Hinteren Fleischbänke wegen des Vorkommens der *Molendoen* durchforschen musste, fand ich am 28. VII. 1911 unter der Spitze auf einer westlich exponierten Felsenwand in einer Höhe von 2000 M, ferner unter der ersten Spitze der Vorderen Fleischbänke 1890 M und unter dem «Apostel» des Stierberges auf Felswänden 1750 M ü. d. M. am 14-ten Aug. 1911 einige verblühte Exemplare.

Györfi.

Hazai botanikai dolgozatok ismertetése.

Referate über ungarische botan. Arbeiten.

Dr. Tuzson János: Rendszeres Növénytan. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium megbízásából írta: —. I. Általános rész és a Virágtalan növények. 281 szöveg közé nyomtatott képpel. (Systematische Botanik. I. Allgemeiner Teil und Sporenpflanzen. Mit 281 Textfiguren). 8°, VIII + 364 pp. Budapest. 1911, Hornyánszky-nyomda.

Két éven belül a növények táplálkozása és morphológiája után immár a harmadik munka jelenik meg könyvpiacunkon, mely feladatául azt tűzte ki, hogy szakunk egy-egy részét magyar nyelven a legszélesebb körben hozzáférhetővé tegye.

Innerhalb der letzten 2 Jahre ist nach dem Erscheinen eines Werkes über die Ernährung und einer Morphologie der Pflanzen nunmehr auch das dritte jener Werke erschienen, welche das Ziel verfolgten, die einzelnen Disciplinen unserer

Kézi- és tankönyvek hiánya régi baja egyetemi és felsőbb oktatásunknak; ez a baj egyes arányban áll az idegen nyelvek iskolai tanításának elhanyagolásával, mely az utóbbi évtizedekben hazánkban veszedelmes arányokat öltött. A növénytanulmányi vagy egyéb okból foglalkozók tekintélyes része idegen nyelvek ismerete nélkül a legnagyobb szükséggel küzdött s legfeljebb a többé kevésbé hiányos előadási jegyzetek szűk korlátai közé szorult.

Tuzsón könyve kettős célt szolgál. elsősorban a felsőbb oktatás részére tankönyvet óhajt nyújtani s így gyakorlati célt ér el, másodsorban pedig a rendszer részletes, a tankönyv igényeit meghaladó tárgyalásával, melynek alapját a modern phylogenetikai elvek képezik, az önállóan foglalkozók részére is haszonnal forgatható kézikönyvet ad. Epp ezért terjedelme a legtöbb tankönyvet (talán a WETTSTEIN és SCHUMANN-félet kivéve) túl is haladja, nagyszámú illusztrációi pedig, melyek között kivált a gombák fejezetében számos szép eredeti kép található, a könnyebb megértést segítik elő hathatósan.

Wissenschaft in ungar. Sprache einem weiteren Kreise zugänglich zu machen. Der Wunsch nach ungarischen Lehr- und Handbüchern zum Zwecke des Unterrichtes an Hochschulen wird von Jahr zu Jahr ein dringenderer; er steht in geradem Verhältnisse mit der Vernachlässigung des Lernens fremder Sprachen, welche bei uns in den letzten Jahrzehnten in erschreckender Weise zugenommen hat. Ein grosser Teil der Studierenden und anderen Interessenten kämpfte, — da ihm selbst die deutsche Litteratur nicht mehr zugänglich geworden ist — mit den grössten Schwierigkeiten; mehr oder minder lückenhafte Vortragsnotizen waren das Um und Auf, aus dem sie lernen mussten.

Das vorliegende Werk verfolgt zwei Ziele: erstens soll es ein Lehrbuch für den Unterricht an Hochschulen sein, also praktischen Bedürfnissen Rechnung tragen; zweitens aber soll es durch eingehende und auf phylogenetischer Grundlage stehender Erklärung des Pflanzensystems ein Handbuch für selbstständig arbeitende Forscher abgeben. Um diesen etwas weit gesteckten Aufgaben gerecht zu werden, musste das Werk sehr umfangreich werden, so dass es in dieser Beziehung nur durch das WETTSTEIN'sche und SCHUMANN'sche Handbuch übertroffen wird: reiche Illustration, wobei insbesondere im Abschnitte über Pilze zahlreiche schöne Original-Abbildungen hervorzuheben sind,

A munka általános részének (p. 1—70) tartalmát, melyben a modern rendszertani és törzsfejlődéstani kérdések vannak tömören rekapitulálva, az egyes fejezetek címeinek a következő felsorolásával ismertethetjük:

1. A rendszeres növénytan tárgya. 2. A növényrendszerek. 3. A histológiai szerkezet rendszertani értéke és a fontosabb progressiók. 4. A külső morfológiai sajátosságok rendszertani értéke és a fontosabb progressiók. 5. Az ontogenetikai fejlődés rendszertani vonatkozásai. 6. A növényország fejlődés történetének phylogenetikai és palaeontológiai alapon való vázolása. 7. A növényfajok keletkezése. 8. A kereszteződés.

A rendszer részletes tárgyalása nagyjában ENGLER rendszere nyomán történik; ettől kisebb eltéréseket találunk az egyes csoportok rangjára vagy elnevezésére vonatkozólag. A felsőbbrendűeknél zárjelben közli szerző minden nemzetség mellett az összes és a hazai fajok számát.

A munkát a hazai növénytan oktatás szempontjából határozott nyereségnek kell tekinteniünk.

II. kötete szerző közlése szerint 1912-ben jelenik meg 30 íven.

gereicht der leichteren Verständlichkeit gewiss zum Vortheile.

Der allgemeine Teil des Werkes (p. 1—70) behandelt kurz die Aufgaben der modernen Systematik und die stamm-entwicklungsgeschichtlichen Fragen; die einzelnen Kapitel sind: 1. Gegenstand der syst. Botanik. 2. Pflanzensysteme. 3. Systematischer Wert der histologischen Structur und ihre wichtigsten Progressionen. 4. System. Wert der äusseren morpholog. Eigenschaften und ihre wichtigsten Progressionen. 5. Systematische Beziehungen der Ontogenese. 6. Skizzierung der Entwicklungsgeschichte des Pflanzenreiches auf phylogenetischer u. palaeontolog. Grundlage. 8. Bastardierung.

Dem speziellen Teil liegt im Ganzen u. Grossen das ENGLER'sche System zugrunde; wir finden kleinere Abweichungen in Bezug auf Unterordnung u. Benennung einzelner Gruppen; bei den höher organisierten Pflanzen wird in jeder Gattung noch die Zahl der bisher bekannten und der in Ungarn vorkommenden Arten angegeben.

In Anbetracht unserer Unterrichtsverhältnisse müssen wir das Werk als einen entschiedenen Gewinn bezeichnen; der II. Band soll im Umfange von 30 Bogen i. J. 1912 erscheinen.

L.

Botanikai Közlemények X. 1911. 1—2. füzet (Heft), pag. 1—58, (1)—(10).—.

p. 1—13, (1)—(3): NYÁRÁDY E. Gy.: A Bory-mocsarak flórá-

járól (Előtanulmány). — Die Flora der Bory-Sümpfe. (Vorläufige Studie). 2 táblával — (mit 2 Tafeln).

A M. B. L. 1910. p. 305 emeltet adatokon kívül még kiemelendő:

Ausser den auf S. 305 Jahrg. 1910 d. Zeitschr. erwähnten Arten sind noch hervorzuheben:

Carex lasiocarpa EHRH. (Ostrembovka), *Radiola linoides* (Cislova skala).

p. 14—17: PÉTERFI M.: Bryologiai Közlemények V. A *Tortella squarrosa* előfordulása a Magyar Alföldön. — Bryol. Mitteilungen. V. Über das Vorkommen der *Tortella squarrosa* in dem ungarischen Tieflande. (Von KÁLMÁN SZABÓ auf der Puszta Bugacz-Monostor bei Keskemét entdeckt.)

Lásd (siehe) M. B. L. 1910 p. 406.

p. 17—22 (3)—(5): GYÖRFFY J.: Nehány szó Simonkai két mohájáról. — Einige Worte über zwei Moose von Simonkai. (7 szövegekkel — Mit 7 Textfiguren.)

Szerző cikke I. részében a *Dicranella Marisensis* SIMK.-kel foglalkozik. Az originalis példány vizsgálatából kiderült, hogy az nem más, mint *D. Schreberi*. — A cikk II. részében a *Leptodon Smithii* Herkulesfürdő mellett való előfordulásának SIMONKAI-tól származó adatát, melynek helyességében HAZSLINSZKY kételkedett, megerősíti.

Der Verf. bespricht 1. *Dicranella Marisensis* SIMK. Die Untersuchung des Orig. Exempl. ergab, dass diese Pflanze nichts anderes als *D. Schreberi* ist. Der 2. Teil enthält die Bestätigung der Angabe SIMONKAI's über das Vorkommen von *Leptodon Smithii* bei Herkulesbad, welche von HAZSLINSZKY bezweifelt worden ist.

p. 23—26, (6)—(8): GOMBOCZ E., Pótlék a *Populus* genus monografiájához. — Contributions supplémentaires à la «Monographie du genre *Populus*».

Lásd (siehe) M. B. L. 1911 p. 267.

p. 27—32, (8): JÁVORKA S., A Retyezát flórájának újabb érdekességei. — Neue interessante Pflanzen a. d. Flora des Retyezát.

Egész sora az érdekes adatoknak, melyeknek javarésztét már folyóiratunk idei évfolyamának 266. lapján felemlítettük. Ezekon kívül mint új fajok, a következők emelendők ki:

Eine ganze Reihe von interessanten Angaben, deren grössten Teil wir schon auf der Seite 266 d. Jahrg. 1911 d. Zeitschr. mitgeteilt haben. Ausser diesen sind als neue Arten resp. Formen noch hervorzuheben:

Hieracium Fritzei ssp. *Stanisorae* JÁV. et ZAHN (Stanisora), *H. chlorobracteum* ssp. *schizophyton* JÁV. et Z. (Bukura-tó), *H. Filarszkyi* JÁV. et Z. (ibidem), *H. Paltinae* JÁV. et Z. (Paltina).

p. 32, (8): JÁVORKA S., Az *Ambrosia artemisiaefolia* L. Magyarországon. — *Ambrosia artemisiaef.* in Ungarn.

Lásd (siehe) M. B. L. 1911 p. 265.

p. 32—35, (8)—(9): FEHÉR J., A *Melandrium album* négykarélyú pártalevelekkel. — *Melandrium album* mit vierlappigen Blumenblättern.

Lásd (siehe) M. B. L. 1910, p. 406.

p. 35—38, (9): PAÁL Á., Teratologiai megfigyelések a *Phaseolus*on. — Teratologische Beobachtungen an *Phaseolus*.

Lásd (siehe) M. B. L. 1911 p. 99—100.

p. 38—43: TUZSON J., A brüsszeli nemzetközi botanikai kongresszus. — Der internationale botanische Kongress in Brüssel. L.

Dr. Gombocz Endre: Adatok az újabbkori magyar botanika történetéhez. — Beiträge zur neueren Geschichte der ungarischen Botanik. Különlenyomat az Orsz. nőképző egyesület «Veres Pálné» felsőbb leányiskolájának 1910/11. évi értesítőjéből. — Separatabdruck aus dem Schulprogramm 1910/11 der höheren Töchterschule «Veres Pálné». 8°, pp. 28, Budapest 1911.

Érdekes adatok a hazai botanika történetéhez, melyben szerző BRASSAI SÁMUEL, GELSEI BIRÓ FARKAS, BOTHÁR DÁNIEL és SOLTÉSZ JÁNOS életével és működésével foglalkozik.

Interessanter Beitrag zur Geschichte der ungar. Botanik, in welchem der Verf. den Lebenslauf u. die Tätigkeit SAMUEL BRASSAI'S, FARKAS BIRÓ'S VON GELSE, DANIEL BOTHÁR'S und JOHANN SOLTÉSZ'S bespricht. L.

Botanikai Közlemények. X. (1911) 3—4. füzet (Heft). p. 59—88, (11)—(12): PAÁL Á. A légritkítás hatása a geotropikus ingerfolyamatra. [Über den Einfluss der Luftverdünnung auf den geotropischen Reizvorgang.]

A *Phaseolus vulgaris* csiragyökerével végzett kísérletezések eredményeit szerző a következőkben foglalja össze:

1. Ritkított levegőben a geotropikus reactio-idő megnőnik.

2. Ez a hatás nem áll egy-egy arányossági összefüggésben sem a nyomásesökkenéssel, sem a lélekzés intenzivitásával.

Der Verf. fasst die Hauptergebnisse der mit den Keimwurzeln des *Phaseolus vulgaris* durchgeführten Versuche im Folgenden zusammen:

1. In verdünnter Luft verlängert sich die geotropische Reaktionszeit.

2. Diese Wirkung steht weder mit der Druckverminderung, noch mit der Atmungsintensität in directem proportionalen Verhältnis.

3. A sensoricus phasis légritkításban meglassul.

4. Ez a hatás sem áll egy-
szerű arányossági összefüggés-
ben sem a nyomáscsökkenéssel,
sem a lélegzés intenzitásával.

5. Egyedül a sensoricus
phasis lassulása is magával
hozza a reactio-időnek némi
megnyúlását.

6. Erősebb légritkítás a mo-
toricus folyamatokat megla-
sítja.

7. A reactio-idő késése rész-
ben a motoricus, részben pedig
a sensoricus folyamatok me-
gassulásának az eredménye.

8. Elméletileg levezethető,
hogy oly esetben, midőn a mo-
toricus phasis tartama alatt is
hat a légritkítás, a prezentációs
idő más lehet, mint a szerző
kísérlete által megállapított.

A dolgozat eredményeit két
grafikon is szemlélteti.

3. Die sensorische Phase
verlangsamt sich bei Luftver-
dünnung.

4. Auch diese Wirkung steht
weder mit der Druckvermin-
derung, noch mit der Atmungs-
intensität in directem propor-
tionalen Zusammenhange.

5. Auch die Verlangsamung
der sensorischen Phase allein
bedingt eine gewisse Verlän-
gerung der Reaktionszeit.

6. Eine stärkere Luftverdün-
nung verlängert die motorische
Phase.

7. Die Verspätung der Re-
aktionszeit ist als Gesamt-
resultat der Verlängerung der
sensorischen und motorischen
Phase zu betrachten.

8. Es ist theoretisch möglich,
dass in dem Falle, wenn die
Luftverdünnung auch während
der Dauer der motorischen
Phase einwirkt, die Präsen-
tationszeit eine andere sein kann
als die experimentell tatsäch-
lich bestimmte.

Die Ergebnisse dieser Arbeit
werden in 2 Kurven darge-
stellt.

p. 89—108, (12): DR. HOLLÓS LÁSZLÓ, Tolna vármegye flórá-
jához. (Zur Flora des Comitatus Tolna.)

V. ö. (Vergleich) M. Bot. Lap. IX. (1910): 403.

p. 108—124, (13—18): FÜCSKÓ M., Virágbiológiai megfigyelé-
sek a Campanula fajokon. (Blütenbiologische Beobachtungen an
Campanula-Arten.) 9 szövegek közti ábrával (mit 9 Textfiguren).

V. ö. (vergleich) Magy. Bot. Lap. IX. (1910): 301—303.

p. 125—127, (18): ENDREY E., Pöfetegek Ógyalla és Hód-
mezővásárhely vidékéről (Gasteromyceten aus der Umgebung von
Ógyalla und Hódmezővásárhely).

Szerző 25 fajt sorol fel
Ógyalla és Hódmezővásárhely
környékéről, melyek között leg-
érdekesebb a *Geaster umbilica*-

Der Verfasser zählt aus der
Umgebung von Ógyalla und
Hódmezővásárhely 25 Arten
auf, von welchen als interes-

tus FR. Az utóbbit eddig hazánkban csak Hollós László találta Kecskemét vidékén.

santeste der *Geaster umbilicatus* FR. hervorzuheben ist.

p. 127—128, (18): JABLONSKY J., A Potamogeton alpinus Balb. hazánkban (Potamogeton alpinus Balb. in Ungarn).

V. ö. (vergleich) Magy. Bot. Lap. X. (1911).

L.

Vadas J. Az akácfa monografiája különös tekintettel erdőgazdasági jelentőségére. (Monographie der Robinie mit besonderer Berücksichtigung ihrer forstwirtschaftlichen Bedeutung). Budapest, 1911. Az Orsz. Erd. Egyes. kiadása 8° X. + 236, XXIII. táblával. Mit 2 Tafeln.

Öshazáján kívül talán seholsem terjedt el ez a fafaj oly nagy területeken, mint hazánkban, ahol a múlt század óta az erdőgazdaságnak egyik fontos, sőt egyes területeken és talajnemeken majdnem kizárólagos elemét képezi. Indokolt is volt ezért az Orsz. erdészeti egyesület eszméje, midőn pályadíjat tűzött ki az akácfa monografiájának megírására, melynek eredményeképp kaptuk az előtünk fekvő testes kötetet.

Szerző, kinek erről a tárgyról már több dolgozata jelent meg, tüzetesen tárgyalja az akác elterjedési, anatomiai, morphologiai viszonyait, növényi és állati ellenségeit, fájának technikai alkalmazhatóságát. A munka botanikai részét a nem kisebb terjedelmű erdészeti rész követi. Az akácerdők telepítéséről szóló fejezetben THEODOROVITS adatai alapján közli szerző ama növények jegyzékét, melyeknek lelőhelyei kedveznek vagy alkalmatlanok az akác tenyésztésének. Jóllehet utóbbi összeállítás ellen némi kifogást is emelhetnénk, mégis el kell ismernünk, hogy szerző munkájával a ma-

Die Robinie hat — ihre Urheimat vielleicht ausgenommen — nirgends eine solche Verbreitung erlangt, wie in Ungarn, wo dieser Baum seit dem vorigen Jahrhundert ein wichtiges, ja auf gewissen Geländen und Substraten das einzige forstlich wichtige Element bildet. Es war also eine des Dankes werthe Idee des ungar. staatl. Forstvereines, einen Preis für die beste Monographie dieses Baumes auszuschreiben, als dessen Resultat wir das vorliegende umfangreiche Werk erhalten haben, in welchem sich der Verf., dem wir schon mehrere Arbeiten über diesen Gegenstand verdanken, eingehend mit den Verbreitungsverhältnissen, anatomischen, morphologischen Verhältnissen, die pflanzlichen und tierischen Schädlingen dieses Baumes, und mit der technischen Verwendbarkeit seines Holzes befasst. Dem botan. Teil wurde ein fast ebenso umfangreicher forstlicher Teil beigegeben. In dem Kapitel über die Anlage von Robienpflanzungen wird nach Angaben THEODOROVITS's eine Reihe von Pflanzen ange-

gyar erdészeti irodalom egy jelentős termékkel gazdagodott.

führt, deren Standorte der Anlage einer Pflanzung förderlich resp. hinderlich sind.

Wenn wir gegen die Zusammenstellung dieser Liste auch einiges einzuwenden hätten; so können wir doch nicht umhin, dieses Werk als eine wertvolle Bereicherung unserer forstlichen Litteratur auf das Wärmste zu begrüßen. **L.**

Dr. Szabó Z.: A Knautia-génusz monografiája. (Monographie gen. Knautia). Math. és Term. tud. Közlem. XXXI. 1. sz. Budapest 1911. Ára 10 korona. 8°, 436 p., LVIII. tábla.

Az előttünk fekvő csinos kiállítású kötet az utóbbi évek hazai botanikai irodalmának egyik legkiválóbb terméke, mely a külföldi irodalomban megjelent monographiai művek sorában is csak elismerésre számíthat. Szerző hét éven át munkásságának javarésztét e meglehetősen komplikált és zavaros rendszerű nemzetség tanulmányozásának szentelte, melynek eredményeképp egész sora jelent meg az erre vonatkozó monographicus és egyéb irányú dolgozatainak. Behatóbb tanulmány és gazdagabb herbariumanyag feldolgozása alapján szerző nem egyszer változtatta meg nézetét egyes fajok felfogása vagy azoknak a rendszerben elfoglalt helyét illetőleg, de jelentős haladást képez az új monographia is, melyben nem kevesebb, mint 46 herbarium Knautiáinak átnézése után kezd kikristályosodni a nemzetség rendszerének képe. Hogy azonban evvel a Knautiákról szóló ismereteink még egyáltalában nincsenek kimerítve, azt már szerző is említi előszavában.

Das hübsch ausgestattete Werk ist eines der bedeutendsten Producte auf dem Gebiete der ungar. botan. Litteratur der letzten Jahre und dürfte selbst in Concurrenz mit neueren ausländischen monographischen Arbeiten seinen Platz behaupten. Der Verf. hat darin die Resultate einer siebenjährigen, fast ausschliesslich der Entwirrung dieser schwierigen und in ihrem Zusammenhange verwickelten Gattung gewidmeten Arbeit niedergelegt, über deren Gang uns schon vorher eine Reihe inzwischen erschienener monographischer und anderer Publicationen am laufenden erhalten hat. Infolge Vertiefung und Ausdehnung des Studiums auf reicheres Material musste der Verf. bei einzelnen Arten und Formen, resp. ihrer Stellung im Systeme seine früheren Ansichten öfters ändern; einen bedeutenden Schritt zur Klärung finden wir nun in dieser neuesten Arbeit, welche auf Grund eingehenden Studiums von nicht weniger als 46 Herbarien ge-

de a rendszeres felsorolás végére illesztett «species investigandae» jegyzéke is mutatja, hogy egyes kétes alakok megfejtésével még mindig kínálkozik tér e nemzetségről való ismereteink öregbítésére.

Az általános részt szerző teljesen átdolgozta, úgyhogy az első monographiában foglaltak ennek csak vázlataúl tekinthetők. Részint új, részint egyik dolgozatában a közelmúltban publikált vizsgálatok alapján ismerteti a *Knautiák* fejlődését, anatómiáját és virágbiológiai viszonyait. Az ökológiai hatások és az alakok kifejlődése című fejezet a KRAŠAN-féle tenyésztési kísérletek kritikai megvilágításával, továbbá a heliophil és heliophob alakok ismertetésével kelt érdeklődést. A *Knautiák* a formációkban, a kereszteződés és a földrajzi elterjedés vázolója részletesség tekintetében meghaladja a legtöbb monographia hasonló fejezeteit. Az általános részt az újabban divatosá vált elméleti fejlődéstörténeti következtetések zárják be.

A nemzetség rendszerének bevezetéseként a *Knautiák* rendszerezésének történetét ismerteti, melyben a régi szerzők után KRAŠAN, BRIQUET, ROUY és kivált BORBÁS munkásságát helyezi kritikai megvilágításba.

schrieben worden ist; immerhin sind — wie es der Verf. im Vorworte selbst zugibt — unsere Kenntnisse über diese Gattung noch immer nicht vollständig erschöpft; auch die zum Schlusse der systemat. Aufzählung veröffentlichte Liste der «Species investigandae» bezeugt, dass sich auf dem Gebiete der Klärung so mancher zweifelhafter Formen noch Lücken zeigen, deren Ausfüllung unser Wissen über diese Gattung noch vermehren könnte.

Der allgemeine Teil wurde gegenüber den früheren Publicationen gänzlich neu bearbeitet, so dass letztere eigentlich nur als Skizzen zu seiner Hauptarbeit betrachtet werden können. Die Entwicklung, die anatomischen und blütenbiologischen Verhältnisse der *Knautien* werden teilweise auf Grund neuer, teilweise auch der in einer unlängst veröffentlichten Arbeit verwerteten Studien erörtert.

Der Abschnitt über die oekologischen Einflüsse dürfte teils durch kritische Besprechung der KRAŠAN'schen Kulturversuche, teils aber durch Unterscheidung heliophiler und heliophober Formen Interesse erregen. Die Teile, welche «die *Knautien* in den Formationen», die Kreuzungen und die geogr. Verbreitung behandeln, überragen in Bezug auf Ausführlichkeit bei weitem den gewohnten Rahmen, innerhalb dessen sich die meisten Monographien bewegen; den allgemeinen Teil beschliessen die in neuerer Zeit in Mode gekommenen stammentwicklungs-

A nemzetség rendszerében is előző munkáival szemben több változtatást tett a szerző, melyeket a fajokkal együtt a következő felsorolásban ismertetünk:

I. Subgen. *Lychnoidea* ROUY: *K. orientalis* L. II. Subg. *Tricheranthes* SCHUR. 2. *K. Degeni* BORB., 3. *integrifolia* (L.) BERT. III. Subg. *Trichera* (SCHRAD.) ROUY. 1. sect. *Hemitricherae* SZB., 4. *K. byzantia* FRITSCH, 5. *Visianii* SZB., 6. *Timeroyi* JORD., 7. *leucophaea* BRIQ. 2. sect. *Eutricherae* SZB.: A. subs. *Albescentes* SZB., 8. *K. montana* (M. B.) D. C., 9. *involverata* SOMM. et LEV. B. Subsect *Arvenses* KRAŠAN a) series *Euarvenses* SZB., 10. *K. macedonica* GRIS., 11. *K. ambigua* (FRIV.) BOISS. ORPH., 12. *arvensis* (L.) COULT. b) series *Purpureae*: 13. *K. numidica* (DEB. et REV.) SZB., 14. *subscaposa* BOISS et REUT., 15. *mollis* JORD., 16. *brachytricha* BRIQ., 17. *baldensis* KERN., 18. *persicina* KERN., 19. *transalpina* (CHRIST.) BRIQ., 20. *velutina* BRIQ., 21. *velebitica* SZB., 22. *albatica* BRIQ., 23. *purpurea* (VILL.) BORB. c) series *Lucidantes* SZB., 24. *K. travnicensis* (BECK) SZB., 25. *rigidiuscula* (HLDN. et KOCH) BORB., 26. *lucidifolia* SZB., 27. *Ressmanni* (PACH. et JABORN) BRIQ. C. subs. *Silvaticae* KRAŠ., 28. *K. magnifica* BOISS et ORPH., 29. *flaviflora* BORB., 30. *midzorensis* FORM., 31. *longifolia* (W. K.) KOCH, 32. *Godeti* REUT., 33. *nevadensis* (WINKL.) SZB., 34. *sixtina* BRIQ., 35. *silvatica* DUBY. D. subs. *Purpurascents* KRAŠ.: 36. *K. subcanescens* JORD., 37. *drymeia* HEUFF., 38. *intermedia* PERNH. et WETTST., 39. *sarajevensis* (BECK) SZB., 40. *dinarica* (MURB.) SZB.

Az egyes fajok taglalása mintaszerű, mindegyik mellett latin diagnosis, végül pedig ugyanesak latinnyelvű kulcs található. Új fajok, illetve hybridék:

geschichtlichen Folgerungen. Als Einleitung zur system. Aufzählung finden wir eine Geschichte der Einteilung der Gattung, bei welcher Gelegenheit die Einteilungen früherer Autoren wie KRAŠAN's, BRIQUET's, ROUY's, insbesondere aber BORBÁS's kritisch besprochen werden.

Das System der Gattung weist gegenüber den früheren Arbeiten desselben Autors mehrere Änderungen auf; es gestaltet sich nun mitsamt den dazu gehörigen Arten wie folgt:

Die weitere Gliederung der einzelnen Arten entspricht ganz vorzüglich unseren heutigen Kenntnissen; jede Art u. Form ist mit latein. Diagnose versehen; den Schluss bildet ein latein. Bestimmungsschlüssel. Neu beschriebene Arten resp. Bastarde sind:

K. gracilis (Vosges), *K. Pančićii* (Serbia, Zlatibor: *K. longifolia* PANČ.) *K. Jávorkae* (Hung. comit. Hunyad), *K. Borderei* (Hispania), *K. Eversii* (= *drymeia* v. *tergestina* × *purp.* v. *illyrica*), *K. Brandisii* (*travnicensis* × *dinarica*), *K. trebevicensis* (arv. v. *polymorpha* × *sarajevensis*), *K. ramosissima* (arv. v. *polym.* × *drymeia* v. *Heuffeliana*), *K. pseudodrymeia* (*silvatica* v. *lanceif.* × *drymeia* v. *Heuff.*), *K. badensis* (*silvat.* v. *dipsacif.* × *drymeia* v. *Heuff.*).

A tárgykör kimerítő tárgyalása, az idevágó irodalom hangyaszorgalmú összehordása és kritikai megvilágítása jellemzi SZABÓ munkáját, mely hivatva van e nemzetség terén eddig uralkodott zavart eloszlatni.

Erschöpfung des uns zur Zeit zur Verfügung stehenden Materiales, fleissigstes Studium und kritisches Sichten der einschlägigen Litteratur bilden den grössten Vorzug des Werkes, welches berufen ist, die Verwirrung, welche bisher in dieser Gattung geherrscht hat, zu bannen. L.

Uzonyi Ferenc: *A Telekia speciosa* alak- és rendszertani viszonyairól, a *Telekia speciosissima*-ra és a *Bupthalmum*-nemre való tekintettel. (Die morphologischen und systematischen Verhältnisse der *Telekia speciosa* mit Berücksichtigung der *Telekia speciosissima* und der Gattung *Bupthalmum*.) 3 táblával és 13 szövegek közti ábrával. — Mit 3 Tafeln und 13 Textfig. Különnyomás (Separatabdr. aus) a «Muzeumi füzetek» 1909. IV. 3. sz.-ból. Kolozsvár, 1910.

Szerző beható morphologiai és anatómiai vizsgálat alá vette a 2 *Telekia*-fajt és az európai *Bupthalmum*-fajokat, főleg abból a célból, hogy a *Telekia*-nemzetség rendszertani különállását alaposabban megokolja. Ebből a célból az anatómiai és morphol. viszonyok részletes ismertetése után szembeállítja egymással a *Bupthalmum*-ok, a *T. speciosissima* s a *Telekia speciosa* alkotásbeli különbségeit, mely táblázatban szerző a *Telekia*-kat a *Bupthalmum*-októl megkülönböztető számos bélyegre hívja fel a figyelmet.

Az elterjedési adatokra vonatkozólag megjegyezhetjük,

Der Verf. hat die morpholog. und anatomischen Verhältnisse der genannten 2 *Telekia*-Arten und der europaeischen *Bupthalmum*-Arten einer eingehenden Prüfung unterzogen, hauptsächlich zum Zwecke, die Frage der systematischen Selbstständigkeit der Gattung *Telekia* zu klären. Nach eingehender Besprechung der anatom. und morpholog. Verhältnisse werden die Unterschiede der *Bupthalmum*-Arten, der *T. speciosissima* und *speciosa* auf einer Tabelle gegenübergestellt, wobei sich mehrere Unterscheidungsmerkmale ergeben.

Bezüglich der vom Verf. veröffentlichten Verbreitungs-

hogy a *Bupth. salicifolium* Horvátországban, nemcsak Pozsega vármegyében fordul elő, hanem igen gyakori mindenütt az ország déli részében. (Zágráb, Modruš-Fiume, Lika-Krbava m.). A *T. speciosa*-t illetőleg is hiányzik hazánkból néhány adat, melyek közül a BORBÁS-tól származó nyitrai és fenyőháza előfordulást tartjuk érdemesnek a megemlítésre.

angaben möchten wir bemerken, dass *Bupth. salicifolium* in Kroatien nicht nur im Komitate Pozsega vorkommt, sondern im südlichen Teil des Landes (Komit. Zagreb, Modruš-Fiume, Lika-Krbava) überall häufig ist.

Auch bemerkten wir in den Angaben der Verbreitung der *Tel. speciosa* einige Lücken; die von BORBÁS herstammenden Angaben über ihr Vorkommen im Komitat Nyitra u. bei Fenyőháza hätten doch wenigstens eine Erwähnung verdient. L.

Blattny T.: A bükk növényföldrajzi méltatása, különös tekintettel az északkeleti Kárpátokra. (Pflanzengeographische Würdigung der Buche mit besonderer Berücksichtigung der nordöstlichen Karpathen.) Erdészeti Kisérl., 1910. No. 1—2. 2 térképpel (mit 2 Karten).

Borza A.: Siminicul (*Leontopodium alpinum* Cass.) de la Intregalde. Transsilvania XLII (1911): 70—71. Behandelt *L. alpinum* Cass. f. *intregaldense* BORZA aus Siebenbürgen und f. *laxiflorum* (Roch.) BORZA.

Szűcs József: A növényi sejtek elektrolyt-felvétele s az adsorptio. (Die Elektrolyt-Aufnahme der Pflanzenzellen und die Adsorption.)

Math. és Term. tud. Értesítő XXIX (1911): 258 : 281.

Dr. Péter B.: A vadon termő gyógynövények. (Die wildwachsenden Heilpflanzen.) 2. kiadás (2. Auflage). Budapest, Pátria, 1911, 8°, pp. 152.

A gyógynövények értékesítéséről, szedéséről és szárításáról szóló általános rész után szerző egyenként részletesen ismerteti a vadon termő gyógynövényeket és azok tulajdonságait.

Az első kiadást aránylag rövid időn belül követő második legjobban mutatja, hogy e munkának a legszélesebb körökben való elterjedése valóban közszükséglet volt.

Der Verf. behandelt im allgemeinen Teil die Verwertung, das Einsammeln und Trocknen, im speziellen aber einzeln alle wildwachsenden Heilpflanzen und ihre Eigenschaften.

Das verhältnismässig rasche Erscheinen einer II. Auflage ist der sicherste Beweis, dass dieses Werk einem Bedürfnisse entspricht und sich bis in die weitesten Kreise verbreitet.

Wolfinau Gy.: Növénytenyésztési megfigyelések Királyhalmán az 1899—1908. években. THEODOROVITS F. m. k. erdőtanácsos megfigyelései és gyűjtött adatai alapján feldolgozta és magyarázó szöveggel ellátta: —. (Phaenologische Beobachtungen in Királyhalma i. d. J. 1899—1908.)

Erd. Kisérl. 1911 : 49—76.

Nagyszámú phaenologiai megfigyelés gyűjteménye fás növényekről.

Reiche Sammlung phaenologischer Beobachtungen an Holzpflanzen. **L.**

Rapaics R. Törzsfejlődéstani tanulmányok a *Ranunculus*-génusz levelein. (Stammentwicklungsgeschichtliche Studien an den Blättern der Gattung *Ranunculus*.)

«Kertészeti Lapok» 1911 : 179—183, 211—215.

Szerző az EIMER-féle elmélet alapján, mely szerint a növény felső levelei gyakran a fejlődés magasabb fokán állanak, míg az alsóbbak régebbi fejlődési fokon vannak, megkísérli a *Ranunculus*-okat fejlődési sorozatokba tagolni.

Verf. versucht auf Grund der von EIMER aufgestellten Theorie, dass die oberen Blätter der Pflanze oft schon auf einer neuen Stufe der Entwicklung stehen, während die unteren noch auf tieferer verblieben sind, die Hahnenfüßarten in Entwicklungsreihen zu gliedern.

R. summus néven összefoglalja a *R. cassubicus* és *auricomus* varietásait.

Unter dem Namen *R. summus* werden die Varietäten v. *R. cassubicus* und *auricomus* zusammengefasst. **D.**

Rapaics R. : A boglárka-nemzetség tagolódása. (Gliederung der Gattung *Ranunculus*.)

A Kert, 1911. No. 393.

A nemzetséget azon az alapon, hogy a nektáriumgödröcskék pikkelyekkel vannak-e fedve vagy sem, továbbá, hogy kristályok találhatók-e a belső termésfalban avagy hiányzanak, következőkép osztja fel: subg. A) *Nectarium*, B) *Polyanthenum* és C) *Hypolepium*. Az első subgenus feloszlik: I. *Thora*, II. *Auricomus*, III. *Hecatonia*, IV. *Xanthobatrachium*, V. *Alpestres*, VI. *Batrachium*; a második: I. *Flammula*, II. *Physophyllum*, III. *Ranunculastrum*, IV. *Ceratocephalus*, V. *Eubutyranthus* sectiókra.

Teilt die Gattung auf Grund der Bedeckung der Nektarien-grübchen mit Schüppchen oder Fehlen derselben und auf Grund Vorhandenseins oder Fehlens von Krystallen in der inneren Fruchtwand in: Subgenus A) *Nectarium*, B) *Polyanthenum* u. C) *Hypolepium*; das erste Subgenus wird in die Sectionen I. *Thora*, II. *Auricomus*, III. *Hecatonia*, IV. *Xanthobatrachium*, V. *Alpestres*, VI. *Batrachium*; das zweite in Section I. *Flammula*, II. *Physophyllum*, III. *Ranunculastrum*, IV. *Ceratocephalus*, V. *Eubutyranthus*

A harmadik alnemzetség pedig két sectióból áll: I. *Ranuncella*, II. *Aconitifolia*.

Forenbacher dr. Aurel, Otok Lastovo. Biljno-geografička studija. Rad. Jugosl. Akad. Knj. 185. Zagreb, 1911.

A déldalmáciai Lastovo (Lagosta) szigetről írt részletes botanikai és növényföldrajzi tanulmány DR. JIRUŠ B., DR. HEINZ A., DR. GINZBERGER A. és szerző által gyűjtött anyag alapján.

Erdemes munka, mely a kryptogameusokra is kiterjeszkedik és az egyik legkevésbé ismert dalmát szigetet ismerteti.

Dr. Degen Á.: Tanulmányok az arankáról. (Studien über die Seidearten.) Kísérletügyi Közlemények XIV. (1911): 493—568.

Egyike az utóbbi évek legterjedelmesebb munkálatainak, melyek a szövevényes arankakérdésről a szakirodalomban megjelentek.

Az első fejezet a gazdasági növényeket károsító legfontosabb arankafajok (*Cuscuta suaveolens*, *Trifolii* és *Epilinum*) Európába, különösen azonban Magyarországra való behurcolásának történetét ismerteti. Ez a kérdés kivált a régebben megtelepedett fajoknál (*C. Trifolii*, *C. Epilinum*) meglehetősen komplikált. Míg a *C. suaveolens* útját aránylag elég tisztán látjuk, addig az előbb említett két faj elterjedési útját részint a feljegyzések tökéletlensége, részint pedig a régi irodalom fajfelfogása miatt, csak bizonytalanul lehet követni.

das dritte Subgenus endlich in die Sectionen: I. *Ranuncella*, II. *Aconitifolia* gegliedert. D.

Botanisch-pflanzengeographische Studie über die süddalmatinische Insel Lastovo (Lagosta) auf Grund des von DR. B. JIRUŠ, DR. A. HEINZ, DR. A. GINZBERGER und vom Verf. selbst gesammelten Materiales.

Eine wichtige und sich auch auf Kryptogamen erstreckende Arbeit über eine der am wenigsten bekannten Inseln des dalm. Archipels. D.

Eine der ausführlichsten Arbeiten über die complicierte Seidefrage, die die Literatur der jüngsten Zeit aufzuweisen hat.

Der erste Teil ist der Geschichte der Einwanderung der wichtigsten die Kulturpflanzen schädigenden Seidearten (*Cuscuta suaveolens*, *Trifolii* u. *Epilinum*) in Europa, insbesondere aber in Ungarn, gewidmet. Der Verf. hatte hierbei besonders bei den seit langer Zeit eingeschleppten Arten (*C. Epilinum*, *C. Trifolii*) mit grossen Schwierigkeiten zu kämpfen. Während die Wege der Wanderung der *C. suaveolens* ziemlich klar zu verfolgen waren, sind jene der zwei vorgenannten Arten teils wegen ungenügenden Aufzeichnungen, teils aber wegen der häufigen Verwechslung d. Klee-seide mit anderen Arten in der älteren Literatur nur annähernd festzustellen.

Az idevonatkozó irodalom tüzetes, chronologikus összeállításával s kritikai ismertetésével mégis sikerült szerzőnek mai ismereteink állása mellett fényt deríteni Európa kulturnövényei ezen két, talán legősibb (virágos) élősködőjének keletkezésére és tovaterjedésére.

A második fejezet az aranka physiologiai és biologiai viszonyainak vázolása után ismerteti a budapesti m. kir. vetőmagvizsgáló állomáson a *C. suaveolens* és *C. Trifolii* csiraképességére vonatkozólag végzett kísérleteket. Ezeknek szembeállítására czéljából táblázatban összefoglalva találjuk a külföldi intézetekben végzett hasonló kísérleteknek eredményeit s az idevágó szakirodalom megbízhatóbb adatait. A 3 évre nyuló kísérletek maximális eredménye a *C. Trifolii*-nál 53·4%-ot tesz ki (sublimátkezelésnél 63·4%-ot), míg *C. suaveolens*-nél 69·9%-ot (sublimátkezelésnél 83·4%-ot). Mind a két fajnál elért eredmény jóval túlhaladja az irodalomból eddig ismerteket.

A harmadik fejezet a *C. suaveolens*-szel végzett szabadföldi fertőzési kísérleteket tárgyalja, melynek czélja annak a kérdésnek megoldása volt, hogy mennyi az a nagy arankamennyiség, melynek a vetőmagban való jelenléte veszélyt jelent a hereföldekre.

Durch chronologische Anordnung der Beobachtungen und kritische Sichtung der Angaben ist es dem Verf. doch gelungen einige dem Stande unserer heutigen Kenntnisse entsprechende Aufklärungen über die Wege zu geben, welche diese zwei ältesten phanerogamen Parasiten unserer Kulturpflanzen in Europa eingeschlagen haben u. über die Art u. Weise wie sie sich dann weiter verbreitet haben.

Im zweiten Teil werden nach Schilderung d. physiologischen u. biologischen Verhältnisse der Seiden die Resultate mitgeteilt, welche ein umfassender Versuch über die Keimfähigkeit d. *C. suaveolens* u. *C. Trifolii* ergeben hat, welcher in den Laboratorien der Samenkontrollstation in Budapest durchgeführt worden ist. Die Ergebnisse werden mit den auf einer Tabelle zusammengestellten Ergebnissen anderer Stationen verglichen. Das höchste Keimprozent wurde nach einem 3-jährigen Versuch bei *C. Trifolii* mit 53·4% (mit Sublimat behandelt 63·4%), bei *C. suaveolens* aber mit 69·9% (mit Sublimat behandelt 83·4%) festgestellt. Beide Zahlen sind höher, als die in der Literatur bisher veröffentlichten.

Im dritten Teil wird das Resultat künstlicher Infectionsversuche veröffentlicht, deren Zweck die Feststellung jener Zahl von Grobseidekörner pro Kgr. der Saat war, welche auf dem freien Felde zu einer Schädigung der Kleeschläge führen kann.

Az erre vonatkozó eredmények és gyakorlati következtetések ismertetése zárja be a nagyfotosszerű munkát.

Folgerungen für die Praxis bilden den Schluss dieser wichtigen Arbeit. L.

Schveitzer József: Adatok a *Dipsacus* genus anatomiai és fejlődéstani ismeretéhez. (Beiträge zur Kenntnis der anat. u. entwicklungsgesch. Verh. der Gattung *Dipsacus*). Különnyomás (Separatabdruck) az Egyetemi Természettudományi Szövetség 1910. Evkönyvéből. Budapest 1910, pp. 32, 8 szöveggörző képpel (mit 8 Textfiguren).

Szerző vizsgálatait a *Dipsacus silvestris*-en, *laciniatus*-on és *pilosus*-on végezte. Az összes szervekre kiterjedő részletes anatomiai vizsgálat eredményeire e helyen nem terjeszkelhetünk ki, de mégis megemlíjük azt, hogy az egyes fajok, míg a szár- és gyökérszerkezetben egymással a lényegben megegyeznek, addig a levélképletek alkotásában már mutatkoznak bizonyos eltérések. Az anatomiai vizsgálatokat a *D. laciniatus* és *silvestris* fejlődéstani megfigyelései egészítik ki.

Der Verf. hat seine Untersuchungen an *D. silvestris*, *laciniatus* u. *pilosus* durchgeführt. Wir können hier nicht auf die Ergebnisse der sich auf die Untersuchung sämtlicher Organe erstreckenden anat. Untersuchungen eingehen u. wollen nur hervorheben, dass, während die gen. Arten in Bezug auf die Structur der Wurzel und des Stengels im Hauptsächlichen übereinstimmen, in der Beschaffenheit der Blattgebilde schon gewisse Abweichungen festzustellen sind. Die anat. Untersuchungen beschliessen entwicklungsgeschichtliche Beobachtungen an *D. laciniatus* u. *silvestris*. L.

Blattny T.: A szelidgesztenye elterjedési és tenyésztési viszonyai a magyar állam területén. (Die Verbreitungs- u. die Vegetationsverhältnisse der Edelkastanie in Ungarn.) Erdészeti Kísérletek XIII (1911): 1—49. 3 szöveggörző és 2 térképpel. (Mit 3 Textfiguren und 2 Karten).

A hazánkban végzett erdészeti növényföldrajzi megfigyelések eredményeinek összefoglalásai között egyik legértékesebb sorozat az előttünk fekvő dolgozat. A botanikus szakkörök szerző elsősorban az összes termőhelyeket feltüntető

Von den in forstlichem Interesse in unserem Lande in neuerer Zeit durchgeführten pflanzengeogr. Beobachtungen, deren Resultate nun serienweise zur Veröffentlichung gelangen, gehört die vorliegende Arbeit gewiss zu den wertvoll-

jegyzékkel kötelezte le, melyből pontos felvilágosításokat nyerünk az előfordulási viszonyokról s az egyes állományokról. Szerző nézete szerint a szelidgesztenye hazánkban való természetes elterjedése nem lépi túl a Dráva vonalát. Az ettől északra levő termőhelyeket csak elvadulásnak tekinti, így többek között a Kőszeg, Pécs, Pozsony, Nagybánya stb. vidékén levő állományokat. A mellékelt térkép tanulságosan szemlélteti az elterjedési viszonyokat.

sten. Speziell den Botanikern hat der Verf. durch eine Zusammenstellung sämtlicher Standorte der Edelkastanie in Ungarn einen grossen Dienst geleistet, da wir durch sie ein klares Bild über die Verhältnisse ihres Vorkommens u. die existierenden Bestände erhalten. Nach Ansicht des Verf. überschreitet das spontane Vorkommen dieses Baumes nicht die Drau-Linie; alle nördlichen Standorte sollen Culturellie sein oder ihre Existenz der Verwilderung verdanken, so u. A. auch die in der Nähe von Kőszeg, Pécs, Pozsony u. Nagybánya noch heute vorkommenden Bestände. Eine beigegegebene Karte veranschaulicht in instructiver Weise die Verbreitungsverhältnisse. L.

Dr. Rapaics R.: Magyarország növényföldrajza. (Die Pflanzengeographie Ungarns.) I. kötet (Band I) pp 80, 8°, Kolozsvár 1910, Ajtai K. A. könyvnyomdája.

Lj. Rossi: U šugarskoj duli. Prilog k poznavanju flore Velebita. Glasnik hrv. prizod. drustva. God. XXIII. Zagreb 1911. p. 3—23.

Fontos adatokat tartalmaz a Velebit hegyláncz flórájának ismeretéhez.

Wichtiger Beitrag zur Kenntnis der Flora der Velebitgebirge.

Jul. Römer: Ein beachtenswertes pflanzengeographisches Gebiet des Burzenlandes (Flora von Honigberg). Verh. u. Mitt. des Siehenb. Ver. für Naturwiss. LXI. 1911. Heft 1.

A czimben megnevezett területéről írt értékes növénygeografiai tanulmány.

Ein wertvolle pflanzengeogr. Studie über das im Titel genannte Gebiet. D.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1911

Band/Volume: [10](#)

Autor(en)/Author(s): diverse

Artikel/Article: [Hazai botanikai dolgozatok ismertetése. Referate über ungarische botan. Arbeiten. 431-447](#)